EVROPSKÁ KOMISE

V Bruselu dne 9.6.2010
KOM(2010) 296 v konečném znění

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

Nový impuls pro evropskou spolupráci v oblasti odborného vzdělávání na podporu strategie Evropa 2020

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

Nový impuls pro evropskou spolupráci v oblasti odborného vzdělávání na podporu strategie Evropa 2020

1. ÚVOD

Pro úspěch Evropy má kvalita lidského kapitálu zásadní význam. Strategie Evropa 2020[1] klade silný důraz na vzdělávání a odbornou přípravu v zájmu podpory „inteligentního a udržitelného růstu podporujícího začlenění". Toto sdělení reaguje na výzvu strategie Evropa 2020 ke zvýšení atraktivity odborného vzdělávání a mapuje potenciál odborného vzdělávání, pokud jde o stěžejní iniciativy v této oblasti, jimiž jsou „Program pro nové dovednosti a pracovní místa" a „Mládež v pohybu", včetně rámcové politiky pro zaměstnanost mládeže.

Odborné vzdělávání musí zastat dvojí úlohu: pomoci Evropě uspokojit stávající i budoucí poptávku po kvalifikacích a současně omezit sociální dopad krize a usnadnit její překonání. Tyto dva problémy naléhavě vyžadují určité reformy. Problém zvyšování kvalifikací[2] je pro Evropu ještě naléhavější ve světle celosvětového úsilí o získávání nadaných lidí a ve světle rychlého rozvoje systémů vzdělávání a odborné přípravy v rozvíjejících se ekonomikách, jako jsou Čína, Brazílie či Indie.

Prognóza kvalifikací potřebných do roku 2020 poukazuje na větší poptávku po kvalifikacích na střední nebo vysoké úrovni[3]. Vývoj produktů a postupů i nadále probíhá na základě informačních a komunikačních technologií (IKT), což v kombinaci s potřebou nízkouhlíkové ekonomiky a se stárnutím obyvatelstva vede ke změně pracovních míst a sociálních struktur: proto se musí změnit rovněž vzdělávání a odborná příprava. **Počáteční odborné vzdělávání (IVET)** musí žáky vybavit schopnostmi, jež jsou přímo relevantní pro vyvíjející se trhy práce, jako jsou například e-dovednosti[4], a vysoce rozvinutými klíčovými kompetencemi[5], jako jsou digitální a mediální gramotnost potřebná k dosažení digitálních kompetencí[6]; mělo by se zejména podílet na řešení vysoké nezaměstnanosti mladých lidí v Evropě. Kromě toho, vzhledem k tomu, že se tradiční životní schéma „škola-práce-důchod" změní a lidé během aktivního života mění a budou měnit zaměstnání a povolání, musí být dospělí lidé schopní aktualizovat své kvalifikace a kompetence prostřednictvím **navazujícího odborného vzdělávání (CVET)**. Nedávná zpráva odborníků s názvem Nové dovednosti pro nová

---

1 KOM(2010) 2020.

2 Pojem „kvalifikace" zahrnuje znalosti, dovednosti a schopnosti, jak jsou definovány v evropském rámci kvalifikací.

3 Podle prognózy kvalifikací potřebných do roku 2020, již v únoru 2010 provedlo Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop), přibude v EU 15,6 milionu nových pracovních míst pro absolventy terciárního vzdělávání a 3,7 milionu nových pracovních míst pro absolventy sekundárního vzdělávání. Oproti tomu ubude 12 milionů pracovních míst pro nekvalifikované nebo osoby s nízkou kvalifikací.

4 KOM(2007) 496 „Elektronické dovednosti pro 21. století". Podle předpovědi bude do pěti let 90 % pracovních míst vyžadovat znalosti IKT (IDC, 2009).

5 Úř. věst. L 394, 30.12.2006, s. 10, doporučení Evropského Parlamentu a Rady o klíčových schopnostech pro celoživotní učení.

6 KOM(2010) 245 „Digitální agenda pro Evropu".

pracovní místa[7] obsahuje řadu doporučení určených oběma stranám systémů odborného vzdělávání.

Úlohou odborného vzdělávání je rovněž reagovat na širší společenské výzvy a hlavně podporovat sociální začlenění. Hlavním cílem je umožnit všem lidem v produktivním věku podílet se na ekonomickém a společenském životě prostřednictvím dostupných a spravedlivých vzdělávacích příležitostí.

Větší ekologická orientace našich hospodářství nabízí nová pracovní místa a ty vyžadují nové kvalifikace. Systémy odborného vzdělávání by se měly změnit tak, aby pracovní síle zajistily možnost přizpůsobit kvalifikace potřebám trhu práce, pokud jde o ekologicky udržitelné hospodářství na základě vzdělávacích plánů přihlížejících k hospodářské soutěži.

Odborné vzdělávání v Evropě zahrnuje různé národní systémy vycházející ze specifického hospodářského a společenského prostředí členských států. Počáteční odborné vzdělávání (IVET) je obvykle součástí vyššího sekundárního vzdělávání[8], ale zahrnuje rovněž terciární úroveň (v některých zemích se jim říká „Fachhochschulen“, univerzity aplikovaných věd nebo vyšší odborné školy)[9]. Navazující odborné vzdělávání zahrnuje řadu odborně zaměřených vzdělávacích programů, které nabízejí různí poskytovatelé vzdělávání. Počáteční odborné vzdělávání má jasně stanovený rámec, zatímco navazující odborné vzdělávání většinou regulováno není. Jejich společným znakem jsou problémy, jimž čelí, a potřeba modernizace.

Článek 166 Smlouvy o fungování Evropské unie stanoví, že „Unie provádí politiku odborného vzdělávání, jež podporuje a doplňuje činnost členských států (…).“ Kodaňský proces[10], jenž byl zahájen v roce 2002, pomohl členským státům při modernizaci systémů odborného vzdělávání. Oživil rozvoj přístupu založeného na výstupech učení a hledisko celoživotního učení a podpořil rozvoj společných referenčních nástrojů (Europass, evropský rámec kvalifikací, evropský systém kreditů pro odborné vzdělávání (ECVET) a evropský referenční rámec pro zajišťování kvality v oblasti odborného vzdělávání (EQAVET)).

Ministři EU odpovědní za odborné vzdělávání, evropští sociální partneři a Evropská komise přezkoumají priority v rámci kodaňského procesu v prosinci 2010. Cílem tohoto sdělení je proto navrhnout představu o budoucím odborném vzdělávání. Vychází ze strategie Evropa 2020 a ze Strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy do roku 2020[11] a rozvíjí je. Přihlíží rovněž k Obnovené sociální agendě EU[12] a Strategii EU pro mládež[13].

---

7 KOM(2008) 868 v konečném znění a zpráva skupiny odborníků o nových dovednostech pro nová pracovní místa (2010).

8 Průměrný podíl studentů studujících v rámci odborného vzdělávání ve vyšším sekundárním stupni (úroveň ISCED 3) v EU činil 51,5 %, přičemž rozdíly mezi jednotlivými členskými státy jsou obrovské: od 13 % na Kypru po 77 % v Rakousku.

9 Podle studie o možnostech průběhu odborného vzdělávání, kterou provedla Komise, studuje v EU přibližně 13 % studentů v terciárním profesním vzdělávání a přibližně 10 % pracujících obyvatel ukončilo postsekundární neterciární vzdělávání.

10 http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm

11 Úř. věst. C 119/2, 28.5.2009.

12 KOM(2008) 412.

13 KOM(2009) 200.

2. NOVÝ IMPULS PRO ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Odborné vzdělávání v Evropě by do roku 2020 mělo přispět k dosažení jak špičkové úrovně, tak ke spravedlnosti v systémech celoživotního učení EU, a tím k cíli strategie Evropa 2020, jímž je inteligentní růst podporující začlenění, následujícím způsobem:

- *počáteční odborné vzdělávání by mělo být atraktivní možností učení s velkým významem pro potřeby trhu práce a cestou k dalšímu vzdělávání,*
- *snadno přístupným navazujícím odborným vzděláváním pro lidi v různých životních situacích a usnadňujícím rozvoj kvalifikace a změnu povolání,*
- *flexibilními systémy založenými na uznávání výstupů učení a podporujícími individuální cesty ke vzdělání,*
- *vhodnou podporou znevýhodněných osob a*
- *přeshraniční mobilitou jakožto nedílnou součástí postupů odborného vzdělávání.*

Tato kapitola nastiňuje hlavní prvky, jimž je třeba se věnovat při opětovném zavádění kodaňského procesu. Vychází ze čtyř priorit Strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy do roku 2020, jimiž jsou celoživotní učení a mobilita, kvalita a účinnost, spravedlnost a aktivní občanství a inovace, tvořivost a podnikání. Zahrnuje rovněž aspekt mezinárodní spolupráce v oblasti odborného vzdělávání.

2.1. Klíčová úloha odborného vzdělávání v celoživotním učení a mobilitě

S ohledem na měnící se strukturu evropského obyvatelstva a na to, že změna zaměstnání během aktivního života je čím dál častější, je třeba neustále zvyšovat kvalifikace a s tím i význam navazujícího odborného vzdělávání. Měla by se proto co nejvíce zvýšit možnost přístupu ke vzdělávání na různých úrovních. To může vést k podstatným změnám v tom, jak, kdy a kdo bude odborné vzdělávání řídit, poskytovat a financovat.

Flexibilní přístup k odbornému vzdělávání a kvalifikacím

Ukazuje se potřeba větší flexibility, pokud jde o to, jakým způsobem je výstupů učení dosaženo, jak jsou posuzovány a jakým způsobem vedou ke kvalifikacím.

Úloha zaměstnavatelů v oblasti navazujícího odborného vzdělávání roste a současně s rostoucími změnami musí zaměstnavatelé svým zaměstnancům poskytnout příležitosti pro intenzivní období vzdělávání. Tradiční poskytovatelé počátečního vzdělávání, jako jsou školy poskytující odborné vzdělávání, budou zřejmě muset zavést flexibilní pojetí navazujícího odborného vzdělávání „na míru“ pro rozličné skupiny žáků. Vysoké školy se budou pravděpodobně muset otevřít poskytování navazujícího odborného vzdělávání, jež nabídne odborné vzdělávání zaměřené na zákazníka a přizpůsobené potřebám zaměstnanců a zaměstnavatelů, zejména mikropodniků a malých podniků. Flexibilní přístup k odbornému vzdělávání bude třeba kombinovat s flexibilní organizací práce a opatřeními na trhu práce. Zvláštním úkolem bude sladění práce, učení a rodiny v zájmu vyšší účasti žen.

Způsobem, jak zvýšit kvalifikace a opětovně lidi přivést na pracovní trh, je uznání neformálního vzdělávání a informálního učení[14]. K tomu je třeba přijmout přístup k profesním kvalifikacím založený na výsledcích, jak k tomu nabádá již evropský rámec kvalifikací a evropský systém kreditů pro odborné vzdělávání. Tento přístup musí být součástí celého systému vzdělávání a odborné přípravy.

Obecný trend zvyšování kvalifikací má dopad na vztahy mezi odborným vzděláváním a terciárním vzděláváním. Abychom naplnili hlavní cíl strategie Evropa 2020, kterým je zvýšení podílu absolventů vysokých škol na 40 %, je třeba zajistit skutečně otevřenou cestu mezi odborným vzděláváním a terciárním vzděláváním a silnou podporu terciárního profesního vzdělávání. Komplexní národní rámce kvalifikací související s evropským rámcem kvalifikací napomohou propustnosti mezi odborným vzděláváním a terciárním vzděláváním: nejvyšší úrovně kvalifikačních rámců by měly pokrývat obě odvětví, přičemž by mělo dojít ke sblížení mezi systémy ECTS a ECVET.

Možnosti celoživotního učení jak v počátečním, tak v navazujícím odborném vzdělávání musí jít ruku v ruce s poradenskými službami, které usnadní přechod ze vzdělávání do zaměstnání a mezi jednotlivými zaměstnáními. Poradenství ze strany veřejných služeb zaměstnanosti musí úzce souviset s podporou poskytovanou systémy vzdělávání a odborné přípravy. Mladí lidé i dospělí musí mít možnost překonat tyto přechody díky rozvoji kvalifikací v oblasti profesní orientace[15]. Poradenství by mělo změnit svůj přístup a místo „vyzkoušení“ nabízet „prožití“, čímž mladým lidem umožní seznámit se s různými odbornými povoláními a možnostmi rozvoje kariéry. Zvláštní pozornost by se měla věnovat otázce rovnosti mezi muži a ženami – mladí lidé by se měli povzbuzovat, aby při výběru povolání nepřihlíželi k tradičním profilům podle pohlaví.

Strategický přístup k mobilitě v odborném vzdělávání

Vyvstává naléhavá potřeba posílit nadnárodní mobilitu pro vzdělávací účely v oblasti odborného vzdělávání, zejména počátečního odborného vzdělávání včetně učňovského vzdělávání. Mobilita může lidem pomoci překonat jazykové překážky a také rozvíjet sebevědomí, přizpůsobivost a smysl pro odpovědnost, zlepšit jejich zaměstnatelnost a mezikulturní kompetence. Strategie Evropa 2020 a iniciativa Mládež v pohybu zdůrazňují hodnotu mobility ve zdělávání a nabízejí větší dostupnost jejích výhod pro všechny mladé lidi. V souladu s tím by se měly prozkoumat nové inovativní přístupy k posílení mobility v odborném vzdělávání, zejména v učňovském vzdělávání.

Část studia nebo odborného vzdělávání strávená v jiných zemích se musí stát normální součástí cesty k odbornému vzdělávání jak pro žáky a studenty, tak pro vyučující. V této souvislosti jsou obzvláště důležité cizí jazyky v rámci programů odborného vzdělávání. Je třeba zajistit uznání zkušeností nabytých během mobility ve vzdělávání prostřednictvím využití ECVET. Stáže v podnicích vyžadují zapojení těchto podniků, zejména malých a středních podniků (MSP), což není lehký úkol. Na základě výsledků pilotního projektu Mobilita pro učně by měly být za tímto účelem zřízeny vhodné struktury na podporu mobility řízené pomocí sítí příslušných subjektů zainteresovaných v odborném vzdělávání. Jako doplněk fyzické mobility by se měla podporovat „virtuální mobilita“ za použití IKT (e-learning). S ohledem na specifické problémy v odborném vzdělávání by měla navrhovaná

---

14 Evropské pokyny pro uznání neformálního vzdělávání a informálního učení (Cedefop 2009) jsou přímým výstupem kodaňského procesu.

15 Úř. věst. C 319, 13.12.2008, s. 4–7.

referenční úroveň pro mobilitu vytvářená v rámci otevřené metody koordinace pro vzdělávání a odbornou přípravu stanovit ambiciózní cíl zvláště pro odborné vzdělávání.

Modernizace systémů odborného vzdělávání pro celoživotní učení a mobilitu si vyžádá silné zapojení a závazek všech zúčastněných stran. Sice různé, ale velmi důležité úlohy hrají veřejné orgány na všech úrovních. Sociální partneři by měli získat podporu k účasti na organizaci, zajištění a financování odborného vzdělávání, ale měli by se rovněž aktivně podílet na podpoře a usnadňování mobility. Jednotlivci potřebují motivaci, aby využili mobility a účastnili se celoživotního učení, prostřednictvím účinných a udržitelných finančních nástrojů a programů (např. poukazů na odborné vzdělávání, individuálních studijních účtů, fondů na podporu odborného vzdělávání a dalších).

Hlavní akce v rámci odborného vzdělávání na podporu celoživotního učení a mobility by se měly zaměřit na:

- *flexibilní pojetí „na míru“, která maximalizují přístup k pokračujícímu odbornému vzdělávání poskytovanému zaměstnavateli, tradičními poskytovateli vzdělávání a institucemi terciárního vzdělávání a jež by měla být spojena s vhodnými finančními pobídkami;*
- *skutečně otevřené způsoby přechodu z odborného vzdělávání do terciárního vzdělávání a rozvoj programů terciárního profesního vzdělávání;*
- *vysoký stupeň uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení;*
- *integrované poradenské služby usnadňující přechod a výběr studijního oboru a profese;*
- *systematické používání Evropského rámce kvalifikací, ECVET a Europassu do roku 2020 se zaměřením na transparentnost kvalifikací a mobilitu výstupů učení;*
- *strategie nadnárodní mobility na úrovni poskytovatelů odborného vzdělávání, jimž napomohou vhodné struktury podpory mobility.*

2.2. Zvyšující se přitažlivost a špičková úroveň odborného vzdělávání díky kvalitě a efektivitě

Přitažlivost a špičková úroveň odborného vzdělávání závisí na mnoha faktorech. Pro jednotlivce tkví přitažlivost v krátkodobých a dlouhodobých výsledcích, pokud jde o snadný přechod ze školy do práce, poptávku po specifických profesích[16], výši platů a profesní perspektivy. Z celkové perspektivy závisí přitažlivost odborného vzdělávání na jeho kvalitě a efektivitě, vysokých standardech učitelů a školitelů, jeho relevanci pro potřeby trhu práce a způsobech, jakými vede k dalšímu vzdělávání bez slepých uliček, a to včetně terciární úrovně.

Zavedení záruky kvality v odborném vzdělávání

Význam zajištění kvality se sice všeobecně uznává, avšak strategie záruky kvality a „kultury kvality“ v rámci odborného vzdělávání dosud zavedena nebyla. Nedávno přijatý evropský referenční rámec pro zajišťování kvality v oblasti odborného vzdělávání (EQAVET) nastiňuje program **kvality** v počátečním i navazujícím odborném vzdělávání. Zvyšuje transparentnost a pomáhá vytvořit vzájemnou důvěru mezi vnitrostátními systémy odborného vzdělávání. Na evropské úrovni bude spolupráce mezi vnitrostátními referenčními místy pro zajišťování kvality probíhat v rámci sítě EQAVET. Na vnitrostátní úrovni je třeba zavést rámec pro zajišťování kvality, včetně podpůrných činností pro poskytovatele vzdělávání, s cílem zaručit provádění a plnění závazků na všech úrovních.

Vyvíjející se role učitelů a školitelů

---

[16] Podle analýzy „Hot jobs 2009“ agentury Manpower je nedostatek pracovních sil hlášen především v tradičních řemeslech (tesaři, svářeči, instalatéři).

Role učitelů a školitelů je zásadní pro modernizaci odborného vzdělávání se zvláštním zaměřením na to, jak jsou do zaměstnání vybíráni, jejich profesní rozvoj a postavení ve společnosti. Změna, která se má v budoucnu odehrát, jak je zde naznačeno, představuje pro učitele i školitele v odborném vzdělávání[17] značnou výzvu zahrnující nové pedagogické postupy, úpravu učebních plánů, zajištění kvality, řízení a administrativní práci.

Role učitelů a školitelů se sbližují: školitel poskytující odbornou přípravu bude potřebovat více pedagogických kompetencí a musí být pro žáky podporou a mentorem; učitel ve škole bude zase muset dobře rozumět pracovním postupům, tak jako školitel. Toto sbližování by se mělo odrazit ve strategii nabírání zaměstnanců a v dlouhodobém rozvoji kvalifikací a kompetencí, což by se mělo zhodnotit a promítnout v jejich profesním postavení.

Profesní dokonalost spojená s dobře rozvinutými klíčovými kompetencemi

Naléhavou prioritou je nyní zaměření politik na klíčové kompetence také v rámci odborného vzdělávání[18]. Klíčové kompetence jsou základem celoživotního učení a úspěchu jednotlivců v profesním růstu. Rozvoj klíčových kompetencí musí pokračovat nad rámec povinné školní docházky jak v počátečním, tak v navazujícím odborném vzdělávání. Rychlé změny technologií současně nutí k neustálému vylepšování „tvrdých“ odborných kvalifikací[19]. Naším úkolem je dosáhnout co nejlepší možné kombinace velmi kvalitních odborných kvalifikací a klíčových kompetencí.

Je třeba více využívat různých forem učení založeného na praxi, aby opatření v rámci odborného vzdělávání co nejvíce odpovídala potřebám trhu práce. Podle průzkumů zvyšuje učení založené na praxi možnosti zaměstnání v počátečních fázích kariéry. Učení založené na praxi rovněž usnadňuje rozvoj přístupu založeného na výstupech učení v rámci odborného vzdělávání se zaměřením na učení, kvalifikace a hodnocení založené na kompetencích (praktické zkoušky). Je tedy třeba vyzvat zaměstnavatele, aby nabídli co nejvíce učňovských míst a stáží.

Účinnost a význam trhu práce prostřednictvím partnerství

Jak zdůrazňuje strategie Evropa 2020, partnerství mezi zúčastněnými stranami v rámci odborného vzdělávání a zejména zapojení sociálních partnerů do vytváření, organizace, poskytování a financování odborného vzdělávání je základní podmínkou pro **účinnost** vzdělávání a naplnění potřeb trhu práce. V mnoha zemích mají taková partnerství formu rad pro dovednosti[20], které se podílejí na monitorování trhů práce, vytváření profilů kvalifikací a učebních plánů, osvědčování a dalších činnostech. Pilotní evropské odvětvové rady pro zaměstnání a dovednosti mají být zavedeny v roce 2011 a jejich úkolem bude šířit informace a osvědčené postupy o trendech v této oblasti[21].

---

17 Cedefop, Finská národní rada pro vzdělávání (2009): Rámec kvalifikací pro profese odborného vzdělávání.

18 Závěry Rady ze dne 11. května 2010 o kompetencích na podporu celoživotního učení a o iniciativě „Novými dovednostmi k novým povoláním“ – Úř. věst. C 135, 26.5.2010, s. 8–11.

19 Evropskou unii brzdí nedostatek kvalifikací v odvětví IKT a do roku 2015 by jí mohli chybět pracovníci IT až pro 700 000 pracovních míst – kapitola 2.6 KOM(2010) 245 „Digitální program pro Evropu“.

20 Studie Komise o sektorových radách pro zaměstnanost a dovednosti na úrovni EU.

21 Aby se zohlednily potřeby MSP, provádí Komise studii o budoucích potřebách v oblasti kvalifikací v mikropodnicích a řemeslných podnicích do roku 2020.

Význam odborného vzdělávání pro trh práce lze posílit rozvojem progresivních nástrojů plánování v zájmu sladění kvalifikací a pracovních míst[22]. Na základě takového sladění by měli být poskytovatelé odborného vzdělávání ve spolupráci s místními představiteli trhu práce schopni přizpůsobit učební plány tak, aby reagovaly na nedostatky, přebytky, absence či zastaralost kvalifikací. Je třeba zlepšit metodologii, aby bylo možné vytvořit koherentní a srovnatelné nástroje předjímající budoucí vývoj, včetně rozvoje společného systému klasifikace kvalifikací, kompetencí a povolání na základě výstupů učení.

Klíčové kroky ke zlepšení kvality a účinnosti počátečního a navazujícího odborného vzdělávání by se měly zaměřit na:

- *zavedení systémů zajištění kvality na vnitrostátní úrovni, jak doporučuje rámec EQAVET;*
- *rozvoj rámce kompetencí pro učitele a školitele v počátečním a navazujícím odborném vzdělávání;*
- *poskytování pracovní síly s velmi kvalitními odbornými kvalifikacemi potřebnými pro trh práce díky většímu využití různých forem učení založeného na praxi;*
- *posílení rozvoje klíčových kompetencí k zajištění přizpůsobivosti a flexibility žáků a pracovníků;*
- *přípravu opatření v rámci odborného vzdělávání, jež budou lépe odpovídat vyvíjejícím se potřebám trhu práce na základě progresivních nástrojů plánování ve spolupráci se sociálními partnery a veřejnými služby zaměstnanosti.*

2.3. Spravedlnost a aktivní občanství

Vzdělávání a odborná příprava hrají obrovskou roli v podpoře spravedlnosti, sociálního začlenění a aktivního občanství. Sociální vyloučení lidí s nízkou kvalifikací, žáků z prostředí migrantů, nezaměstnaných a osob se zvláštními vzdělávacími potřebami je často výsledkem kumulace problémů, jako je nízká formální kvalifikace a nedostatek základních dovedností a průřezových kompetencí. Vzdělávání a odborná příprava mohou být významnou silou potlačující sociální vyloučení; systémy odborného vzdělávání hrají v tomto směru obzvláště významnou úlohu[23].

Inkluzivní odborné vzdělávání pro inkluzivní růst

Jedním z hlavních cílů strategie Evropa 2020 je snížit podíl osob, které předčasně opouštějí školu, na 10 % jak ve všeobecném vzdělávání, tak v odborném vzdělávání. Příklady některých zemí s velmi kvalitními vzdělávacími strategiemi včetně učňovského vzdělávání ukazují, že odborné vzdělávání může neúspěšným studentům poskytnout možnost vrátit se do vzdělávacího procesu. Vyučování založené na praxi odehrávající se mimo školní třídy s úzkou vazbou na místní trh práce a zahrnující neformální vzdělávání a informální učení může být přitažlivou alternativou pro lidi, kteří nemají zájem o akademické studium.

Odborné vzdělávání přizpůsobené potřebám jednotlivých žáků je důležité pro větší míru začleňování. Nabídka učebních oborů by měla být flexibilnější a ve formě modulů a měla by

---

22 Zpráva skupiny odborníků o nových dovednostech pro nová pracovní místa (2010).

23 Závěry Rady ze dne 11. května 2010 o sociálním rozměru vzdělávání a odborné přípravy – Úř. věst. C 135, 26.5.2010, s. 2–7.

nabízet individualizované vzdělávací plány. Takové přístupy jsou efektivnější, když je odborná příprava koncipovaná jako součást hlavního proudu odborného vzdělávání, a nikoli jako specifické kurzy pro cílové skupiny. Integrace některých skupin, jako jsou lidé s postižením nebo osoby pocházející z prostředí migrantů, však může vyžadovat další kroky, například uznání neformálního vzdělávání a informálního učení a specifické jazykové kurzy pro migranty.

Čím více je odborné vzdělávání plně integrováno do celkového systému vzdělávání a odborné přípravy, tím větší roli může hrát v zájmu sociální spravedlnosti. Rozvoj špičkové úrovně odborného vzdělávání, otevření přechodu z odborného vzdělávání do terciárního vzdělávání a posílení programů terciárního profesního vzdělávání může zlepšit perspektivy studentů odborného vzdělávání a možnosti sociální mobility směrem vzhůru.

To vše je třeba podpořit dostupnými a cílenými poradenskými službami, které studentům poskytnou dodatečnou podporu v klíčových bodech přechodu, kdy hrozí nedokončení studia. Dále je nezbytné neustále monitorovat míru zaměstnanosti frekventantů odborného vzdělávání, zejména příslušníků ohrožených skupin, včetně údajů o jejich socioekonomickém profilu a mírách předčasného ukončení studia v odborném vzdělávání[24].

Čím hlouběji půjde vzdělávání a odborná příprava za samotný aspekt trhu práce, tím více pomůže spravedlnosti. Odborné vzdělávání může pomoci rozvoji jak profesní a sociální identity jednotlivců, tak jejich pocitu příslušnosti ke skupinám odborníků. Napomáhá to rozvoji sociálního kapitálu, důvěry a integrace ve společnosti. Klíčové kompetence pro aktivní občanství lze rozvíjet prostřednictvím učebních plánů, participativních pracovních metod, pomocí účasti žáků na rozhodování a prostřednictvím partnerství mezi poskytovateli odborného vzdělávání, místními komunitami a organizacemi občanské společnosti.

Počáteční odborné vzdělávání významnou měrou přispívá u ohrožených skupin k potlačení předčasného opouštění škol, ke zlepšení spravedlnosti ve vzdělávání a podpoře sociální mobility směrem vzhůru, a to tím, že:

- *poskytuje velmi kvalitní odbornou přípravu zaměřenou na učení založené na praxi a přizpůsobené individuálním potřebám;*
- *poskytuje žákům z ohrožených skupin možnosti přechodu od odborného vzdělávání k terciárnímu vzdělávání;*
- *disponuje vhodným systémem sledování míry zaměstnanosti studentů odborného vzdělávání, zejména příslušníků ohrožených skupin.*

Navazující odborné vzdělávání má obzvláště dobré možnosti ke zvýšení účasti ohrožených skupin na trhu práce pomocí:

- *flexibilních a modulárních individuálních studijních plánů;*
- *učení založeného na praxi a zaměřeného na získání klíčových kompetencí;*
- *poradenských služeb a uznávání předchozího studia, zejména pro migranty v zájmu jejich snazšího začlenění do společnosti.*

[24] Jak je popsáno v ukazatelích 5 a 6 doporučení EQAVET.

S ohledem na rozvoj klíčových kompetencí pro aktivní občanství:

- *je třeba posílit partnerství mezi poskytovateli odborného vzdělávání, místními komunitami, organizacemi občanské společnosti, rodiči a žáky.*

2.4. Inovace, tvořivost a podnikání

Jak zdůrazňuje strategie Evropa 2020, systémy vzdělávání a odborné přípravy by měly své učební plány zaměřit na tvořivost, inovace a podnikání. Odborné vzdělávání musí odrážet změny v hospodářství a společnosti, má-li plnit svou úlohu.

V rámci moderních špičkových a velmi kvalitních systémů odborného vzdělávání je třeba podporovat **tvořivost a inovace** se zaměřením na jednotlivce. Poskytovatelé odborného vzdělávání ve spolupráci se správními orgány a podniky by měli podněcovat tvořivost a vytvořit rámec napomáhající inovacím a učící brát na sebe riziko a experimentovat.

Poskytovatelé odborného vzdělávání by měli využívat učení založeného na zkušenostech a měli by žáky vystavovat nerutinní práci a netypickým situacím. Ukazuje se potřeba podporovat aktivní učení v rámci odborného vzdělávání založeného jak na práci, tak na školní výuce, a dát jedincům možnost řídit a vytvářet svůj vlastní učební plán, a to i za použití inovativních a kreativních nástrojů IKT vytvořených na míru, včetně e-learningu, v zájmu lepší dostupnosti vzdělávání a jeho větší flexibility.

Současně je třeba podpořit vzdělávání pro **podnikání**, tedy smysl pro iniciativu, schopnost uvést myšlenky do praxe, kreativitu a sebedůvěru, a umožnit k tomuto vzdělávání přístup pro všechny studenty odborného vzdělávání napříč všemi učebními plány a studijními obory[25]. Mělo by vytvářet povědomí o samostatné výdělečné činnosti jakožto jedné z profesních možností a učit studenty, jak založit vlastní podnik. Podnikání se musí stát normální součástí rámce kompetencí učitelů a školitelů. Na evropské úrovni je třeba podpořit a dále rozvíjet různé iniciativy jako například vytváření sítí, pilotní projekt Erasmus pro mladé podnikatele, výměny učitelů a podnikatelů v zájmu podpory podnikání a výměny osvědčených postupů v oblasti vzdělávání pro podnikání.

Odborné vzdělávání může podněcovat tvořivost, inovace a podnikavost žáků tím, že:

- *poskytne aktivní vzdělávání založené na zkušenostech a vedoucí k nabytí elektronických kompetencí, schopnosti nést riziko, iniciativnosti, zvědavosti, vnitřní motivaci a kritickému myšlení jednotlivců;*
- *zahrne podnikání do rámce kompetencí učitelů a školitelů odborného vzdělávání.*

2.5. Mezinárodní spolupráce v oblasti odborného vzdělávání

Politika EU v oblasti odborného vzdělávání by měla být tématem dalšího politického dialogu a vzájemné výměny zkušeností v mezinárodním společenství, do nichž se zapojí rovněž třetí země a příslušné mezinárodní organizace.

Se sousedními zeměmi by měla být zahájena a s přistupujícími zeměmi rozšířena strukturovaná spolupráce za podpory Evropské nadace odborného vzdělávání (ETF), která se

[25] Zpráva skupiny odborníků o podnikání v rámci odborného vzdělávání (2009).

ukázala jako velmi nápomocná při vytváření učebních plánů odborného vzdělávání a metodologie kvalitního učení v těchto zemích. Společné evropské referenční nástroje a strategické přístupy poskytují významnou možnost modernizace systémů odborného vzdělávání v partnerských zemích, včetně těch, které jednají o přistoupení k EU. Tato spolupráce může přispět k nadnárodní spolupráci, regionálnímu rozvoji, lepšímu řízení legální mobility a boji proti ilegální migraci.

Tato spolupráce by mohla být dále posílena v rámci OECD, UNESCO (zejména v rámci UNEVOC) a ILO, pokud jde o výzkumné činnosti a vytváření politik založených na důkazech v oblasti odborného vzdělávání (spolupráce v rámci PIAAC).

3. NOVÝ PROGRAM PRO EVROPSKOU SPOLUPRÁCI V OBLASTI ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Opětovné zahájení evropské spolupráce v oblasti odborného vzdělávání od konce roku 2010 by mělo být výsledkem těsného partnerství mezi členskými státy, Komisí a sociálními partnery. Její součástí by mělo být vyjasnění priorit pro dalších 10 let a krátkodobých cílů, které budou zúčastněné strany pravidelně kontrolovat. Toto sdělení je příspěvkem Komise k programu modernizace odborného vzdělávání v EU a nabízí politická řešení k podpoře strategie Evropa 2020.

Evropská spolupráce v oblasti odborného vzdělávání byla dosud úspěšná, zejména pokud jde o zřízení mnoha společných nástrojů EU na podporu transparentnosti a mobility kvalifikací. Program strategie Evropa 2020 však jasně volá po odvážnějším přístupu k reformám systémů odborného vzdělávání. Komise proto ministry EU odpovědné za resort odborného vzdělávání a evropské sociální partnery vyzývá, aby:

- podpořili ambiciózní program modernizace odborného vzdělávání,
- stanovili cíle pro příštích deset let a
- přijali závazek provádět tento program v rámci programů národních reforem Evropa 2020.

V příštím desetiletí bude třeba plnit stanovené cíle – nejprve je nezbytné rychle zavést společné referenční nástroje EU, jako jsou Evropský rámec kvalifikací, ECVET, Europass a EQAVET. Členské státy budou mít v této věci nejdůležitější roli a budou spolupracovat se sociálními partnery, zapojí regionální a místní správní orgány, poskytovatele odborného vzdělávání, učitele, školitele a také žáky a studenty na všech úrovních. Na evropské úrovni budou k podpoře plánování a provádění společně schválených činností sloužit stávající platformy jako Generální ředitelé pro odborné vzdělávání (DGVT) a Poradní výbor pro odborné vzdělávání (ACVT) a příslušné programy EU. Kromě toho by měli sociální partneři na evropské úrovni rozvíjet své vlastní iniciativy, aby přispěli k přitažlivosti odborného vzdělávání, jak je k tomu vybízí již strategie Evropa 2020.

Nástroje Společenství hrají zásadní úlohu při podpoře programu modernizace a mobility v odborném vzdělávání. Za 15 let své existence pomohl program Leonardo da Vinci více než 600 000 mladých lidí vycestovat na stáž, 110 000 učitelů a školitelů v odborném vzdělávání vyjet na výměnnou stáž a realizaci 2 000 inovačních projektů. Pomohl rovněž významnou měrou k zavedení nástrojů transparentnosti. Program Leonardo da Vinci by měl nadále silně podporovat dostupnost, mobilitu a inovace v odborném vzdělávání v rámci programu celoživotního učení. Rovněž by se měly optimálním způsobem čerpat finanční prostředky ze

strukturálních fondů v zájmu modernizace systémů odborného vzdělávání a zejména účasti jednotlivců v navazujícím odborném vzdělávání.

Řízení opětovně zahájeného kodaňského procesu musí být v souladu s rámcem otevřené metody koordinace ve vzdělávání a odborné přípravě a musí být napojeno na strategii Evropa 2020 a současně by mělo přihlédnout k profilu Evropské unie jakožto globálního aktéra. Vytváření politik na základě důkazů bude nadále podporováno prostřednictvím výzkumu, odborných znalostí a analýz, jež provádí Cedefop a ETF, a statistickými údaji Eurostatu.